

91672R

NEW ZEALAND QUALIFICATIONS AUTHORITY
MANA TOHU MĀTAURANGA O AOTEAROA

QUALIFY FOR THE FUTURE WORLD
KIĀ NOHO TAKATŪ KI TŌ ĀMUA AO!

Level 1 Lea Faka-Tonga 2021

**91672 Demonstrate understanding of a variety of
Lea Faka-Tonga texts on areas of
most immediate relevance**

Credits: Five

RESOURCE BOOKLET

Refer to this booklet to answer the questions for Lea Faka-Tonga 91672.

Check that this booklet has pages 2–6 in the correct order and that none of these pages is blank.

YOU MAY KEEP THIS BOOKLET AT THE END OF THE EXAMINATION.

TEXT A: *Maau* (Poem)**Glossed vocabulary**

fungavaka	tiers
tuu'i	stomped
matanga	people involved

Ko Hoku Mehekitanga'

Ko Tiale au,
 'I hoku fā'ele'i'
 Ne fakahingoa au 'e he
 tuofefine lahi 'o 'eku tamai'
 Ne fakamālō ange 'eku fa'ee'
 Pea foaki kiate ia 'a e koloa 'o e fā'ele'
 Ko e fala mo e ngatu
 'I he hoko hoku ta'u taha'
 Ne feime'akai 'eku tamai'
 Na'e fungavaka tolu 'eku keke'
 Ko e 'omi mei he tokoua 'o 'eku fa'ee'
 Na'e foaki ki hoku mehekitanga'
 'a e keke 'i he 'uluaki fungavaka
 Pea tānaki atu ki ai mo e fala mo e ngatu mata-lelei'
 he ko hono tu'unga' 'oku 'ikai toe 'eke'i
 'Oku toko valu e fānau hoku mehekitanga'
 Ka ne kei fekau mai pē ke u fai 'ene pu'i'
 Fufulu e toiletī'
 Lele ki he supamāketi'
 Fakatau mai 'ene fo'i 'aisi kilimi'
 Pea ka u ka lau atu he lahi e me'a 'oku fai'
 Kuo tohi ia ki he 'eku tamai'
 Na'e tuu'i hoku va'é' he lahi 'ene pu'i'
 'I he hoko hoku ta'u uataha'
 Na'e 'i ai hoku mehekitanga'
 Ne tangutu ia 'i hoku nofo'anga'
 'I he sofa ne teuteu'i faka'ofa'ofa'
 Na'a' ku tangutu he faliki', 'i hono va'é'
 Ke fakamahino ki he matanga
 Ko ia 'a hoku mehekitanga'
 Na'e fai ai pē 'a e foaki koloa'
 Fala', ngatu' mo e sila pa'anga'
 Ko e me'a'ofa ki hoku mehekitanga'

Na'e 'ikai mahino kiate au
Ka ko e anga pē 'o 'eku fakakaukau
Ko hono fai'aho? Pē ko au?
Na'e tala mai he'eku fa'ee'
ko e fokotu'utu'u mei 'olunga'
ko e tuofefine ho'o tamaí'
Ko ia ho mehekitanga'
Ko hoku mehekitanga'
'Oku si'isi'i ia 'i he'eku tamaí'
Ka 'oku mā'olunga taha pē hono tu'unga 'i he fāmili'
Ko e 'ulungaanga fuoloa 'o 'eku fanga kui'
Ne paasi mei he kui mo e kui mo e kui'
Kiate kimautolu 'o e lolotonga' ní.

– Kristina Vaiolupe

TEXT B: Ko e muna pē (Fantasy story)**Glossed vocabulary**

halaia	guilty
fekukukuku'i	cuddling

Laki mo Moli

Ko Laki', ko e pusi na'e nofo pē 'i hono ki'i puha he lalo 'akau, ofi pē ki honau fale'. Na'a' ne fa'a lāunga he na'e 'ikai ke ne lava 'o mohe lelei 'i he po'uli'.

Na'e lāunga fekau'aki mo e palopalema ki he'ene mohe'. Na'e 'ikai ke ne lava 'o mohe he pō 'e 2. 'Uluaki', ko e ki'i havilivili 'oku hū mai 'i hono lalo matapaa' 'o tupunga ai 'ene 'ā, 'o tale he po'uli'.

Ko hono ua', ko hono kaungā'apī' 'a Moli ko e kulī, 'oku nofo 'i lalo 'i hono puha', 'oku longoa'a 'aupito 'ene tangulu' pea 'oku' ne lulu'i hono puha' 'o 'ikai toe lava 'o mohe.

Ne 'osi talanoa 'a Laki kia Moli fekau'aki mo e palopalema' ni, ka na'e 'ikai tokanga 'a Moli ki ai. Ko e me'a leva na'e fai 'e Laki' na'a' ne tuki'aki e faliki' e va'akau pea taimi 'e ni'ihī, na'a' ne hiva le'o-lahi.

Koia ai ne 'ave 'e Laki 'a Moli ki he Fakamaau ko Pita, 'i he hia ko e longoa'a he taimi po'uli'. Ne kole fakamolemole 'a Moli mo ne talaange kia Pita 'oku 'ikai ke halaia ia he ko e tångulu' 'oku fakanatula pea 'oku 'ikai lava ke mapule'i.

Ne faka'ofa'ia e fakamaau' pea ne tala kiate kinaua ke 'ai e me'a 'oku ne ta'ofi e longoa'a' 'o tuku 'i he vaha'a puha'. Na'a' na fai leva ki ai pea na'e fu'u tokoni 'aupito. 'I he pongipongi hoko', na'a' na fiefia 'aupito, na'a' na va'inga pea na fekukukuku'i. Ne hokohoko atu ai pē e mohe tångulu le'o-lahi 'a Moli' pea kamata mei ai 'ena mo'ui fiefia mo kaungāme'a fe'ofa'ofani'.

TEXT C: Tohi noa (Diary entry)**Glossed vocabulary**

lemosiini	limousine
fakapōpō'uli	getting dark

Ko e fai'aho 'o Sela'

I hoku fai'aho ta'u taha nima', na'a' ku fie ma'u ha faitu'u 'oku lahi' ke hao ki ai e kau fakaafe' mo 'atā ki he tau'olunga 'a e kakai'. Naa' ku loto ke langa pē ha tēniti 'i 'api siasi ke hao ha sēniti.

Na'a' ku tala ange ki he'eku ongo mātu'a', 'e toko valu noa pē e kau fakaafe' pea na'a' na loto ki ai.

Na'e ha'u hoku kaume'a lelei taha' ko Sesi mo e fo'i keke faka'ofa'ofa. Na'a' ku 'osi puka ha lemosiini ke mau 'eva ai.

Na'e faka'ofa'ofa mo'oni e 'aho'. Na'e ulo e la'aa', māfana pea fiefia e tokotaha kotoa pē. Ko e lotu' na'e nounou pē. Na'a' ku 'eva lemosiini leva mo hoku ngaahi kaume'a'.

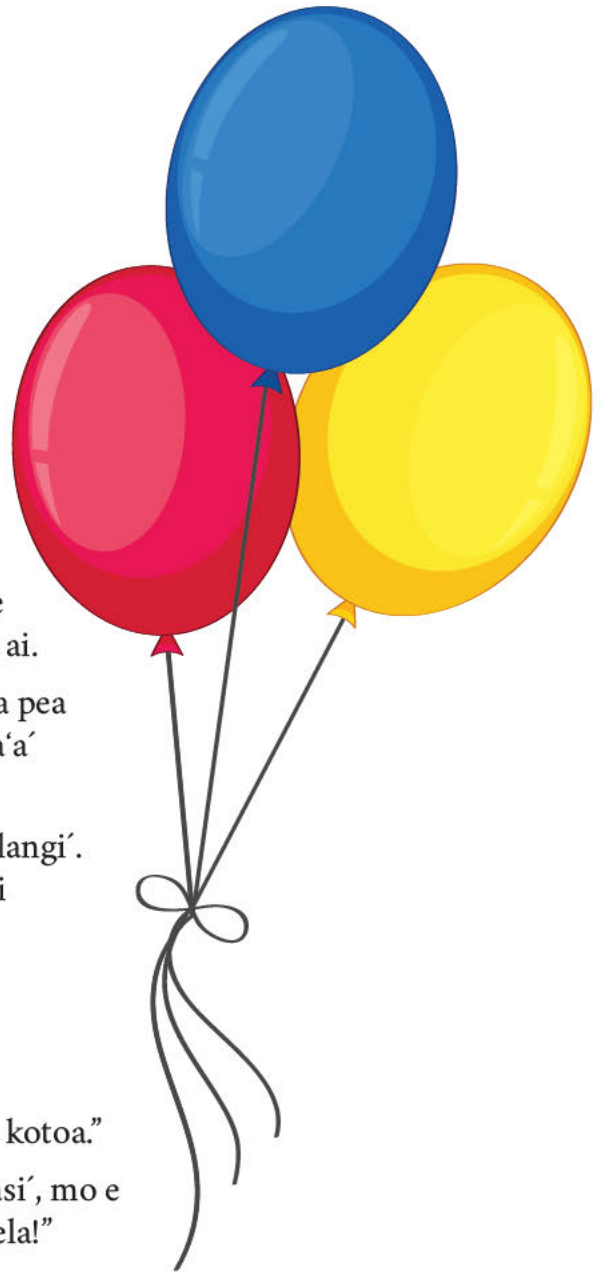
Na'e kamata ke liliu e 'ea' pea vave 'a e fakapōpō'uli 'a e langi'. Ne tō e'uha lahi pea na'e mālohi e havili' 'o ne mei puhī'i kinautolu mei' he hala'.

I he'emaui a'u ki 'api siasi', ko e tēniti' kuo 'osi 'i lalo he kelekele'. "He me'a kovi mo'oni!" Ne a'u mai 'eku fa'ee' ki he tau'anga kaa'.

"Kātaki, 'oku liliu si'i e palani', ka 'oku sai 'aupito e me'a kotoa."

I he'emaui hū atu ki fale lotu' kuo fonu ai e kakai 'o e siasi', mo e ifi'i mai 'e he kau ifi', "Ofa ke ke ma'u ha fai'aho fiefia Sela!"

Na'a' ku fiefia fakataha mo e siasi' 'i hoku fai'aho'. Neongo na'e lahi e fakamole 'eku tamai' 'i hono totongi e me'aki ke kai 'e he kakai 'o e siasi', ko kinautolu, na'a nau tokoni lahi 'i hono fokotu'utu'u hoku fai'aho'. Na'a nau fetuku e me'a kotoa ki falelotu pea toki holo e tēniti'.

Acknowledgements

Material from the following sources has been adapted for use in this examination:

Text A

<https://www.cakedgoods.com/celebration-cakes>

Text B

<https://www.vecteezy.com/vector-art/262124-cute-smile-cat-and-dog-stickers>

Text C

https://www.freepik.com/free-vector/colourful-helium-balloons-white-background_2957305.htm

